

Література

1. *Масленченков Ю. С.* Работа банка с корпоративными клиентами: Учеб.пособ. для вузов / Ю. С. Масленченков, Ю. Н. Тронин. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 358 с. (Серия «Банковское дело»).
2. *Васюренко О. В.* Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навч. посіб. / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. — К.: Знання, 2006. — 463 с.
3. Казначейство банку: Навч. посіб. / [Кириченко О. А., Денисенко М. П., Гречан А. П. та ін.]; За ред. д-р екон. наук, проф. О. А. Кириченка та д-р екон. наук, проф. М. П. Денисенка. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 464 с.
4. *Сопко, В. В.* Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник [Текст] / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. — К.: КНЕУ, 2004. — 411 с.
5. *Савицкая Г. В.* Теория анализа хозяйственной деятельности: Учеб.пособие / Г. В. Савицкая. — [2-е изд., испр. и доп.]. — М.: ИНФРА — М, 2009. — 303 с.
6. *Кузьминский, А. Н.* Организация бухгалтерского учета и экономического анализа в промышленности: Практ.руководство [Текст]/ А. Н. Кузьминский, В. В. Сопко. — С.: Финансы и статистика, 1984. — 200 с.
7. *Баканов М. И.* Теория анализа хозяйственной деятельности: учебн. / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. — М.: Финансы и статистика, 1987. — 287 с.
8. *Савицька, Г. В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. [Текст] / Г. В. Савицька. — [3-тє вид, випр. і доп.]. — К.: Знання, 2007. — 668 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
9. *Ширинская Е. Б.* Финансово-аналитическая служба в банке: Практ. пособие / Е. Б. Ширинская, Н. А. Пономарева, В. А. Купчинский. — М.: ФБК-ПРЕСС, 1998. — 144 с.

Статтю подано до редакції 29.04.11 р.

УДК 330.332.1:339.9

Т. Г. Сітнер,
аспірантка кафедри міжнародної економіки,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПОДАТКОВИЙ КОМПОНЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

АНОТАЦІЯ. У статті розкривається зміст та сутність компонентів стимулювання іноземного інвестування національних економік з виокремленням податкового компоненту, як одного з найефектив-

ніших важелів державної підтримки залучення міжнародних інвестицій. Особливу увагу акцентовано на досвід використання податкових пільг різними країнами та визначенні характеру впливу на розвиток та стабілізацію економік цих країн.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: стимулювання іноземного інвестування, податковий компонент, соціально-культурний компонент, законодавчий компонент, політичний компонент, фінансово-економічний компонент

АННОТАЦИЯ. В статье раскрывается содержание и сущность компонентов стимулирования иностранного инвестирования национальных экономик с выделением налогового компонента, как одного из самых эффективных рычагов государственной поддержки привлечения международных инвестиций. Особенное внимание акцентировано на опыте использования налоговых льгот разными странами и определении характера влияния на развитие и стабилизацию экономик этих стран.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: стимулирование иностранного инвестирования, налоговый компонент, социально-культурный компонент, законодательный компонент, политический компонент, финансово-экономический компонент

ANNOTATION. In the article opens up the maintenance and essence of components of stimulation of the foreign investment of national economies with a selection of tax component, as one of the most effective levers of state support of international investments. The special attention is accented on experience of the use of tax deductions by different countries and determination of character of influence on development and stabilizing of economies of these countries.

KEY WORDS: stimulation of the foreign investment, tax component, social and cultural component, legislative component, political component, economical component

Постановка проблеми. Загальновідомо, що протягом останніх десятиліть серед зовнішніх джерел фінансування економіки провідне місце посідають іноземні інвестиції. І це не випадково, адже іноземні інвестиції відіграють провідну роль у розвитку економік не тільки країн, що розвиваються, але й розвинутих країн. Підтвердженням цієї тези є, зокрема, той факт, що в останні десятиліття суттєво зросли обсяги іноземних капіталовкладень. Протягом 1980—2006 років середній приріст прямих інвестицій у світі склав приблизно 12,55 %, що вище показників світового імпорту та вартості об'ємів виробництва. Згідно з даними

ЮНКТАД у 1980 році сума накопичених зовнішніх інвестицій склала 570,125 млрд дол. США, збільшившись протягом 2006 році у 17 разів до 10,73 млрд дол. США. За останні десять років об'єм інвестицій зріс з 483,1 млрд дол. США у 1997 році до 1,244 трлн дол. США у 2000 році, досягнувши історичного максимуму. Внаслідок погіршення міжнародної кон'юнктури цей показник зменшився, знизившись з 764,2 млрд дол. США у 2001 році до 539,5 млрд дол. США у 2002 році, але потім знову почалося стрімке зростання, та у 2007 році об'єм інвестицій різко збільшився до 2,216 трлн дол. США. Згідно з даними на кінець 2008 року інвестиції в розвинуті країни склали 857 млрд дол. США (зростання на 45 %), інвестиції в країни, що розвиваються, зростали меншими темпами (21 %) але тим не менш досягли рекордного значення — 379 млрд дол. США. Самий значний приріст спостерігався в країнах с перехідною економікою (південно-східна Європа та країни СНД — приток інвестицій виріс на 68 % — до 69 млрд дол. США). Таким чином досягнуті на сьогодні обсяги іноземного інвестування значною мірою є наслідком політики стимулювання, що її реалізують практично усі країни світу. Аналізуючи досвід країн світу щодо стимулювання іноземного інвестування необхідно визначитися з факторами, які мають безпосередній вплив на залучення інвестицій. Важливо акцентувати увагу на політиці провідних країн світу, досвід яких дає підставу стверджувати, що у процесі формування інвестиційного клімату в країні провідну роль відіграє податковий компонент залучення міжнародних інвестицій.

Аналіз публікацій та досліджень. З-поміж наукових робіт, які містять наукову розробку питань щодо формування міжнародного інвестиційного ринку, створення сприятливого інвестиційного клімату, визначення ролі податків у залученні міжнародних інвестицій, слід відмітити наукові праці таких вітчизняних та зарубіжних учених, як І. Ю. Матюшенко, В. П. Божко, Д. Г. Черник, М. Мобіус, А. Н. Матанцев, А. В. Кирич, І. В. Караваєва, А. Р. Горбунов, І. В. Ландарь, А. Фолом'єв, В. Й. Аркин, А. Д. Слестников, В. Б. Захожай, Е. Бахмурова, В. Г. Пансков, Н. В. Попонова та багатьох інших. Разом з тим треба зазначити, що недостатньо розробленими залишаються питання щодо систематизації компонентів стимулювання іноземного інвестування. Саме це і стало метою даної статті.

Цілі дослідження. Ціллю даної статті є виокремлення та аналіз компонентів державного стимулювання інвестиційних процесів у контексті формування сприятливих умов для ефективної та прибуткової діяльності іноземного інвестора на території даної країни.

Виклад основних результатів дослідження. Для ефективного залучення іноземних інвестицій важливе значення мають потенційні можливості тієї чи іншої країни приймати капітал у певних масштабах і формах та умови його використання із забезпеченням достатнього для інвестора рівня прибутку. Головним завданням уряду кожної країни є створення сприятливих умов для результативної праці інвесторів, які намагаються максимізувати свій прибуток. Саме тому актуальним на теперішній час є аналіз компонентів формування сприятливого інвестиційного клімату країн. До основних компонентів необхідно було б віднести фінансово-економічний, політичний, соціально-культурний, законодавчий та податковий компоненти. Для усвідомлення важливості цих компонентів необхідно провести окремий аналіз кожного з них.

За останні роки надзвичайно зросла роль державного регулювання інвестиційних процесів і саме тому актуальним стає використання урядами країн прогресивних форм управління і сучасного методичного забезпечення. На більшості промислових виробництв немає стратегії розвитку, структура управління неефективна, не здійснюється бізнес-планування. Усі зазначені чинники негативно впливають на прийняття рішень потенційним інвестором, оскільки існує великий ризик втрати коштів. Саме цим і обумовлена важливість аналізу фінансово-економічного компоненту, який має неопосередкований вплив на вибір інвестора. Необхідно зазначити, що його формують макроекономічні показники розвинутості країни в цілому, розвиток виробництва, рівень розвитку технологій, коефіцієнт приросту рівня ВВП, розмір зовнішнього боргу, стабільність національної валюти, рівень інфляції, приріст та рівень життя населення тощо. Від рівня розвитку та стану цих складових залежить уся економіка будь-якої країни. Реальний сектор економіки повинен забезпечити активізацію інвестиційної діяльності в різних напрямках структурної перебудови. Уряди країн світу повинні сприяти залученню інвестицій шляхом надання прямих субсидій на повне та часткове покриття капіталовкладень, витрат виробництва або маркетингу інвести-

ційного проекту, кредитні гарантії та значні знижки на фінансування, покриття від коливань валютного курсу. Додаткові фінансові пільги в деяких країнах надаються інвесторам, які інвестують у нерозвинені райони країни. Наприклад, Іспанія та Греція практикують селективний вибір найвідсталіших районів та слабких економічних центрів. Уряд Малайзії надає дозвіл на повне володіння власністю підприємства та на володіння 51 % акцій підприємства.

Для визначення ефективності фінансово-економічного компоненту використовуються різноманітні рейтинги, які відіграють важливу роль у процесі прийняття рішень потенційним інвестором. Згідно з даними рейтингу найбагатших країн світу, наведеним у 2009 році Дослідницьким Інститутом «Legatum Institute», який знайшов свої відображення в Індексі Процвітання (Legatum Prosperity Index), перше місце займає Фінляндія, яка на сучасному етапі є найрозвиненішою країною світу. На другому місці Швейцарія. Швеція, Данія та Норвегія замикають першу п'ятірку найбагатших країн світу. В першу десятку входять також Австралія, Канада, Нідерланди, США та Нова Зеландія. Дослідження цього інституту охопило 104 нації, що складає майже 90 % населення світу.

Суттєвим фактором впливу на потенційного інвестора є політичний компонент, який формує політичне середовище країни. Від політичної стабільності залежить і економічна ситуація, це обумовлено тим, що на політичні зміни реагує перш за все економіка країни, а мабуть і економіки сусідніх країн, в багатьох випадках результатом цих зрушень є обвал економіки. Процес створення державності повинен відбуватися в обстановці політичної стабільності, що призводить до створення в цілому сприятливих політичних умов для іноземного інвестування. Один раз на два роки The Economist проводить дослідження під назвою Індекс політичної нестабільності (який формується з двох показників — загальної нестабільності країни та економічного розвитку) та який проводиться серед 165 країн світу. Найбільш стійкими країнами з точки зору політичної стабільності є Фінляндія, Швеція, Данія, Норвегія (які також входять у 20 найбільш привабливих країн для інвесторів).

Незаперечно роль у формуванні сприятливого інвестиційного клімату належить соціально-культурному компоненту, що забезпечує стабільний стан соціальної системи та дозволяє їй ефектив-

но функціонувати та розвиватися в умовах зовнішнього та внутрішнього впливу, зберігаючи свою структуру та основні якісні параметри. Під час оцінки іноземними інвесторами інвестиційного клімату враховуються такі основні соціальні характеристики країни, як: соціальна напруженість, загальна злочинність, якість життя населення та його захищеність з боку держави тощо. Всі ці фактори можуть збільшити зацікавленість інвестора або навпаки знизити його інтерес щодо капіталовкладень в країну.

Для стимулювання іноземних інвестицій у країну важливе місце посідає законодавчий компонент, а саме вдосконалення законодавчої та нормативної бази. Насамперед, це обумовлено необхідністю формування законодавчих актів, які б регламентували міжнародні економічні відносини з метою залучення інвестицій та забезпечували інвесторів необхідними юридичними законами, які б надавали впевненості, що їх діяльність не буде суперечити законам та правовим нормам країни, в яку вони інвестують свої гроші. Наприклад, ключову роль у стимулюванні іноземного інвестування в Сполучені Штати Америки Комітет з іноземних інвестицій у США (Committee of Foreign Investment in the United States-CFIUS), головною метою якого є аналіз впливу залучених капіталовкладень на економіку країни та надання консультативної допомоги інвесторам щодо їх діяльності у фінансовій, банківській сферах та на фондовому ринку. Для створення сприятливого правового середовища необхідно дотримуватись таких принципів стабільності основних законодавчих положень, диференційовано підходити до надання пільг інвесторам залежно від сфер та термінів діяльності, забезпечити доступне та надійне організаційне-інформаційне забезпечення.

Одним з першочергових завдань, яке потребує вирішення в період світової фінансової кризи, є розробка ефективних інструментів податкового регулювання та стимулювання інвестиційної активності господарюючих суб'єктів. Податкове стимулювання має величезне значення для країн, які відчувають потребу в капітальних вкладаннях, але при цьому не мають власних вільних фінансових ресурсів. Саме тому дослідження інвестицій у комплексі з наданням податкових пільг надасть змогу обґрунтувати пряму взаємозалежність ефективності іноземних інвестицій від надання податкових пільг іноземним інвесторам. Саме тим і обумовлена необхідність аналізу податкового компоненту, який формують різноманітні податкові пільги та знижки. Податкові пільги

отримали своє розповсюдження в країнах у кінці 50-х на початку 60-х років. У цілому, треба зазначити, що податкові пільги мають індивідуальний характер, їх застосування залежить від країни залучення інвестицій, та від характеру та галузі експортної спеціалізації. У кожній країні існують свої особливості залежно від законодавчої бази, економічного рівня розвитку країни, рівня привабливості інвестиційного клімату тощо. Але при детальному аналізі різноманітних податкових пільг можна з впевненістю сказати, що серед країн, які використовують ті ж самі податкові знижки, можна визначити чимало спільних рис. Необхідно зазначити, що розвинуті країни використовують у більшості податкові канікули та зниження ставок корпоративного податку. У країнах, що розвиваються, застосовується зниження податкових ставок, повернення податків, надання податкових канікул, зниження ставки мита, що надається на період від 5 до 10 років, а для деяких проектів 15—23 роки. У країнах третього світу пільги надаються залежно від галузі, в яку інвестор намагається інвестувати свої гроші.

Наприклад, китайське керівництво зробило ставку на інвестиції діаспори, що і стало ключовим джерелом прискорення темпів зростання китайської економіки наприкінці 90-х років. При збереженні державного контролю за фінансовою системою та великими промисловими підприємствами ефективно стимулювалось створення спільних та іноземних підприємств. Тільки протягом 1996—2002 років на території Китаю було створено 24 тисячі іноземних підприємств, на яких було зайнято 23 млн робітників. Інвестиції у підприємства за вказаний проміжок часу склав 40 млрд дол. США. Не дивлячись на великі обсяги залучення іноземних інвестицій, не всі галузі китайської економіки відкриті для залучення іноземних інвестицій. На сьогодні існує режим чіткого розмежування галузей для іноземного інвестування в Китай на заохочувальні, обмежувальні та заборонені.

Згідно з інформацією Державного Бюро статистики КНР ВВП тільки за перший квартал 2010 року виріс на 11,9 % та склав 1,19 трлн доларів. Китай займає лідируючі позиції серед країн світу за залученням іноземних інвестицій (шляхом створення сприятливих податкових умов) та по оцінці світових експертів на сьогодні є локомотивом світової економіки. У квітні цього року Всесвітній Банк збільшив прогноз росту економіки Китаю на 2010 рік з 8,7 % до 9,5 %.

Якщо аналізувати роль податкового кредиту у формуванні сприятливого інвестиційного клімату, то він набуває форми зниження податкових ставок та інвестиційних субсидій. У США обсяг податкового кредиту становить 25% із продажів або 50 % чистого прибутку для нафто-галузеводобувних компаній. При цьому висувається вимога реінвестувати отримані засоби у ці галузі протягом 2 років — для нафти та 5 років для твердих мінералів. Також фірмам дозволяється віднімати від податку на прибуток 7 % їх витрат на нове обладнання або виробниче будівництво. Для компаній, які інвестують у райони з проблемними природно-кліматичними умовами розмір знижки складає 20—25 %, а в райони з низькими темпами економічного розвитку — 10 %. Ще однією важливою податковою пільгою необхідно зазначити зниження корпоративного податку. У США корпоративний податок скоротився до 12,5 % у 2006 році, що робить цю державу однією з найбільш привабливих для введення бізнесу, наряду з Ірландією, ставка корпоративного податку в якій складає також 12,5 % та Кіпром, де найнижчий корпоративний податок у Європейському Союзі — 10 %.

Можна з певністю сказати, що одним з факторів створення привабливого інвестиційного клімату необхідно вважати надання великої кількості податкових пільг та знижок, зокрема скорочення податку на прибуток, метод прискореної амортизації та інвестиційні субсидії. Так, у 2009 році відбулося скорочення одного з найскладніших податків на території Росії — податку на прибуток, який був знижений з 24 % до 20 %. Скорочення відбудеться за рахунок федеральної частини цього платежу. Для підтримки галузей добувної промисловості, у 90-х роках була введена податкова знижка на виснаження надр, яка дозволяла знижувати податок на прибуток корпорацій, які працюють у даній галузі. Але ця знижка не повинна знижувати податок більше ніж на 50 %.

Іншим способом податкового стимулювання інвестицій можна назвати метод прискореної амортизації. Ця пільга дозволяє прискорити списання вартості основних засобів на собівартість виробленої продукції (або послуг), що призводить до зменшення оподаткованої бази по податку на прибуток. Суть її полягає в тому, що використовуються завищені коефіцієнти амортизації у залежності від строків служби устаткування, що призводить до наростання розриву між податковою та економічною амортизацією та що в свою чергу зменшує величину прибутку, що оподатковується. Наприклад, у Російській Федерації прискорена амортизація

для основних фондів (які експлуатуються в умовах агресивного середовища) складає до 2 років, для сільськогосподарського устаткування — до 2-х років, для основних засобів, які є об'єктом лізингу, — до 3-х років.

Державні субсидії носять різноманітний характер, це можуть бути і дотації, направлені на покриття збитків підприємств, і премії, які мають на меті стимулювання приватних капітальних вкладень у зв'язку з розширенням або будівництвом нових підприємств. У Російській Федерації інвестиційні субсидії надаються горнорудним та нафтяним промисловостям. Інвестиційні субсидії включають державні витрати головним чином у формі зниження податкових ставок.

Висновки з проведеного дослідження. Незважаючи на економічний спад під час економічної кризи, податкові реформи щодо стимулювання інвестицій у країни залишаються важливим питанням урядів країн світу. Згідно з даними звіту Всесвітнього Банку, Міжнародної фінансової корпорації та Pricewaterhouse-Coopers в період з червня 2008 року по травень 2009 року в 45 країнах світу була спрощена система сплати податків для підприємств з іноземними інвестиціями, що на 25 % вище показників, зазначених у минулому році. У цьому дослідженні приймали участь 183 країни світу, за останні п'ять років у 104 країнах було проведено 171 реформи. Третій рік поспіль країни Східної Європи та Центральної Азії займають лідируючі позиції по кількості проведених реформ. У 2009 році у Східному Тиморі (держава у південно-східній Азії), яка стала країною-реформатором, введено нове податкове законодавство, спрямоване на вдосконалення режиму оподаткування та створення занижених податкових ставок для залучення іноземних інвестицій.

Появу великої кількості реформ можна пояснити тим, що іноземні інвестиції одна з можливостей розвитку економіки країн. Завдання будь-якого уряду правильно скористатися цими надходженнями. Їх потрібно залучати для завоювання нових ринків, покращення якості продукції та послуг, покращення економічного та соціального рівня в країні. Проаналізувавши компоненти, які використовують країни світу щодо залучення іноземних інвестицій, можна зробити висновок про важливість розвитку податкового компоненту, який представлений різноманітними пільгами та кредитами та який створює сприятливі умови для залучення інвестицій.

Література

1. Кириленко В. В. Історія економічних вчень. — Тернопіль, 2007. С. 45—87.
2. Юхименко П. І., Леоненко П. М. Навчальний посібник / — К.: Знання-Прес, 2005. — С. 58—67.
3. Титова Н. А. История экономических учений. — М., 2008. — С. 34—45.
4. Уильямсон О. Экономические институты капитализма. Рынки, фирмы, «отношенческая» контрактация. — СПб., 2006. — С. 97.
5. Глобальные события и тенденции / [электронный ресурс] <http://zip.org.ua>
6. Мобиус М. Руководство для инвестора по развивающимся рынкам. — М., 2005. — С. 23—56.
7. Ландарь І. В. Економічний механізм залучення іноземних інвестицій в Україну. — К., 2009. — С. 12—25.
8. Инновационная политика и инновационный бизнес в России / Аналитический вестник Совета Федерации ФС РФ. Специальный выпуск к пятому Петербургскому экономическому форуму, № 15 (146). — 2006. — С. 16.

Статтю подано до редакції 19.04.11 р.

УДК 336.22:352

О. М. Тимченко,
доктор економічних наук, доц.,
професор кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
А. М. Зеленецька,
аудиторська фірма «Інсайт», аудитор

МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: НЕРЕАЛІЗОВАНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

АНОТАЦІЯ. Здійснено оцінку втрат місцевих бюджетів від приховування збору за припаркування автотранспорту. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення його адміністрування з метою посилення фіскальної ролі в доходах місцевих бюджетів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: місцеві бюджети, місцеві податки та збори, збір за припаркування автотранспорту, податковий контроль.